

KEMENES BÉLA

A fogyasztói érdekvédelmet szolgáló ombudsman intézménye

A fogyasztói érdekvédelem átfogó rendszere kiépítésében, eredményes és optimális működtetésében fontos szerep jut a célnak megfelelően hatékony és nagy teherbírású szervezeti struktúra kialakításának. Ebben a kérdéskörben a mérce az lehet, mennyiben tudják ezen szervezetek a szerteágazó fogyasztói érdekeket megfogalmazni, artikulálni, közvetíteni, mennyiben képesek a már kikristályosodott érdekeket képviselni, érvényesíteni, a fogyasztói érdekkielégítés folyamatát minél tökéletesebben befolyásolni. A fogyasztói minőség heterogenitása ugyanis megköveteli a szervezetek, intézmények segítségével megvalósuló kollektív ellensúlyképzést, a kontrollszerep kialakítását.

Ennek a vezérfonalnak a követése szükségszerűen vezet a különféle intézményi-szervezeti formák, megoldások vizsgálatához, összevetéséhez, magyarországi alkalmazásuk lehetőségének mérlegeléséhez. Ezért tehát indokolt az ombudsman intézményének speciális fogyasztóvédelmi szempontú feltérképezése.

I. A klasszikus közigazgatási ombudsman

Az ombudsman elnevezés a világ számos országában általánosan elterjedt, magyar fordításaként az országgyűlési biztos szóhasználat megfelelőnek tűnik (1990. évi XVI. törvény). Érdekességként említhető, hogy Franciaországban mediátor, Ausztriában állami ügyvivő a titulusa.

A fogyasztói ombudsman intézményének megértéséhez szükséges az alapjainak, eredetének fő jellegzetességeit bemutatni.

A svéd parlament, a Riksdag 1809-ben alapította meg az ombudsman intézményét az állampolgárok jogainak védelmére, a közhivatalok túlkapásai ellen tett panaszok kivizsgálására. Tehát feladata a közigazgatás törvényessége feletti őrködés. Az intézmény rendkívül népszerű lett, először természetesen a skandináv országokban, majd elterjedt az angol-amerikai, az európai kontinentális kultúrkörökben, valamint az előbb említettek hatásának örökségét magukon hordozó fejlődő országokban, az ún. harmadik világban is.

Gyakorlatilag az intézmény ilyen elterjedtségét, kedveltségét az fokozza, hogy a hatalmi ságak megosztásának, a "checks and balances" klasszikus elvrendszerének égisze alatt, a parlament által választottan és annak jelentésre

kötelezetten, sokhelyütt a közigazgatási bíróságokkal párhuzamosan illetve együttműködve funkcionál, ám a bírósági eljáráshoz képest eljárása sokkal gyorsabb, olcsóbb, netán ingyenes, no és az állampolgár számára az ombudsman könnyebben hozzáférhető.

Társadalmi presztízse a tudatosan kialakított konstrukció következtében nagy, mert a közigazgatástól teljesen független, tapasztalt, szakmailag magasan képzett jogi szakértőről van szó, akit szakapparátus, iroda segít a munkájában. Szakvéleményét, javaslatait az érintett közigazgatási szerv az esetek nagy többségében tiszteletben tartja. Országonként különböző ugyan, de mindenképpen korlátozott az esetleges határozathozatali jogköre. A közigazgatási szervvel való véleményeltérése esetén ultima ratiója a törvényhozás elé terjesztett részletes jelentése.

Eljárása vagy hivatalból indul, vagy a hozzá beérkezett panaszok alapján, amelyeket döntő részben magánszemélyek és egyesületek írnak. A panasszal kapcsolatban kevés formai követelményt támasztanak, esetleg a sérelmes közigazgatási határozat meghozatalától számított határidőhöz vagy a rendes jogorvoslati út kimerítéséhez, mint feltételhez kötik a benyújtás lehetőségét.

Az ombudsman széleskörű jogosítványokkal rendelkezik vizsgálataiban, iratbetekintési, netán tanúmeghallgatási tevékenységében.

Az ombudsman irodájába beérkező panaszok alapján az állampolgári jogok, az egyéni szabadság szószólójaként (és nem "szóvivőként") lép fel az államigazgatási kötelezettségzegések, a közérdek megsértése ellen.

Tekintélyét növeli a sajtóval való szoros kapcsolattartása, ugyanakkor sem hivatali, sem üzleti titkot nem fedhet fel. A legtipikusabb módon a svéd gyakorlat hozta létre a kormány által kinevezett szakosított ombudsman intézményét is. (Bár pl. Nagy-Britanniában létezik a "banking ombudsman").

Mivel a szakosított ombudsmanokat a kormány nevezi ki, a szakmai hierarchiában egy fokkal alacsonyabban állnak a parlament által kinevezett közigazgatási ombudsmanhoz viszonyítva, ám társadalmi presztízszük ezeknek is jelentős magasfokú szakmai jártasságuknál fogva.

A szakosított ombudsmanok közül említésre méltó a verseny ombudsman (The Competition Ombudsman), az egyenlő esélyek ombudsmanja (The Equal Opportunities Ombudsman), az etnikai megkülönböztetés elleni ombudsman (The Ombudsman Against Ethnic Discrimination), a sajtó ombudsmanja (The Press Ombudsman) és a fogyasztóvédelmi ombudsman (The Consumer Ombudsman).

II. A fogyasztóvédelmi ombudsman svéd modellje

A fogyasztói ombudsman intézményét 1971-ben hozta létre a svéd kormány azzal a feladatkörrel, hogy a Marketing törvény és a Tisztességtelen Szerződési Feltételekről szóló törvény (Unfair Contract Terms Act) betartását legyen hivatott biztosítani. Mindkét törvény a fogyasztói érdekvédelmet szolgálja.

1976-ban a fogyasztói ombudsman hivatala fuzionált az Országos Fogyasztáspolitikai Hivatallal a fogyasztói ombudsman vezetése alatt, aki egyben a Fogyasztáspolitikai Hivatal vezérigazgatója lett.

Ezzel egyidőben egy új és bővített marketing törvény lépett hatályba, mely a kereskedelmi cégek, üzletházak árucikkeire és szolgáltatásaira is vonatkozik, és amely tiltja a normális használatra alkalmatlan cikkek forgalmazását, az elfogadott üzleti gyakorlattal ellentétes magatartásokat. Védi a törvény a fogyasztókat a megtévesztő, csalárd reklám ellenében, kötelezővé teszi, hogy a hirdetések konkrét, hiteles információkat tartalmazzanak.

Fontos principiuma a törvénynek a "fordított bizonyítási teher" elve, amely szerint a helytelen piaci gyakorlatért felelős személynek, a vitatott árucikk termelőjének kell bizonyítania a reklámjában szereplő információ korrektségét, az állítások és ígéretek helytálló voltát, terméke használatra való alkalmasságát. Ha a hirdetésben foglaltak nem felelnek meg a valóságnak, és így fennáll a veszélye annak, hogy valakinek a személyében vagy tulajdonában az árucikk vagy szolgáltatás kapcsán kár keletkezzen, a törvény lehetővé teszi az eladás vagy bérbeadás megtiltását. Ugyanezen lehetőség áll fenn olyan árucikkek vagy szolgáltatások esetében, amelyekről nyilvánvalóan bebizonyosodik, hogy alkalmatlanok a rendeltetés szerinti célra.

A tisztességtelen szerződési feltételekről szóló törvény fogyasztási cikkek és szolgáltatások értékesítésekor használt általános szerződési feltételek vizsgálására alkalmas adó, az eladónak ésszerűtlenül kedvező záradékok alkalmazását teszi megtilthatóvá.

A fogyasztói ombudsman hivatala az itt említett két törvényhez kapcsolódó ellenőrző munkáját árutesztek készítésével, közvéleménykutatással, panaszfelvétellel teszi megalapozottá. Vizsgálatai során joga van a fogyasztói ombudsmannak abban az esetben, ha valószínűsíthető egy betiltó, pénzbírságot kiszabó vagy egyéb szankciót tartalmazó végzés kibocsátása a törvény előírásait megszegő kereskedő ellen, hogy követelje ezen személytől a szükséges dokumentumot, az ügyben lényeges bizonyítékok, áruminták rendelkezésére bocsátását. Ez a kötelezés a nem teljesítés esetén — maximált mértékű bírságot eszközével ugyan — de végrehajtásában kikényszeríthető. Ha speciális okok így kívánják, az árumintáért a fogyasztói ombudsman kártalanítást fizethet. A vizsgálat költségeit azonban az ombudsmannak a kérdéses kereskedő vagy termelő fizeti meg.

Nyilvánvaló tehát, hogy az ombudsmannak és hivatalának megfelelő költségvetési eszközök felett kell diszponálnia.

A fogyasztói ombudsman titkársága kevésbé jelentős ügyekben határozatot hoz, amelyről írásban értesíti az érdekelt vállalatokat. Ezekben a határozatokban maga az ombudsman tilthatja meg a két említett törvény előírásainak megfelelően a nem megfelelő árucikkek további forgalmazását, a helytelen üzleti gyakorlatokat.

A határozataiban az ombudsman utasíthatja az elmarasztalt cégeket arra, hogy az eljárásról, a vizsgálat eredményeiről és az annak nyomán tett intézkedésekről tájékoztassák a fogyasztókat.

Ha a cég elfogadja a határozatot, akkor a döntés jogerős lesz.

A határozatot megszegőnek vállalnia kell egy jelentős pénzbírság ódiumát.

A fogyasztói ombudsman tevékenységének legjelentősebb része a fogyasztók és a cégek közötti vitában vállalt közvetítői szerep, különösen az általános szerződési feltételek alkalmazásainak vonatkozásában. Ezen szerződési feltételek kellő irányú fejlesztésére az egyeztető tárgyalások a legalkalmasabbak, amelyeket rendszerint a fogyasztói ombudsman illetve hivatala kezdeményez, és amelyekben az egyénileg érintett kereskedők, termelők, de gyakrabban ezek érdekképviselői szervei vesznek részt.

A tárgyalások előkészítéseként a fogyasztói ombudsman szisztematikus gyűjtés útján összeállítja az érintett üzleti terület általános szerződési feltételeiből álló gyűjteményt.

Több tárgyalási fordulón keresztül tartó disputa, problémafelvetés, érvek és ellenérvek összevetése eredményeként kialakul egy mindenki által elfogadott és használt új vagy megújított szerződési formula, amely természetesen javítja a fogyasztók jogi pozícióit.

Azon kevés esetben, amikor nem jön létre megegyezés, a fogyasztói ombudsman egy speciális bíróság, a Piaci Bíróság elé terjeszti az ügyet, kérve, hogy a vállalkozót tiltsák el a nem kívánatos üzleti gyakorlat használatától, a nem megfelelő árucikk forgalmazásától, a fogyasztói hátrányt jelentő szerződési feltétel alkalmazásától.

A Piaci Bíróság előtt a fogyasztók jogai felett őrködő fogyasztói ombudsman egyfajta ügyészi feladatkört lát el, bár természetesen nem büntető ügyekről van szó, hanem a fogyasztók érdekeit képviseli a kifogásolt kereskedői, termelői ténykedéssel szemben.

A Piaci Bíróság egyébként különleges bíróság már összetételénél fogva is, mert tagjai a kereskedelem, az ipar területéről, a szakszervezetekből és a fogyasztók közül verbuválódnak, ezzel garantálva a piac összes szegmenséből, résztvevőjétől származó mélyreható ismereteket, azok bíróság előtti reprezentálását. Az elnöki pozíciót egy magasrangú, mindenki által nagyra tartott bíró tölti be.

A Piaci Bíróság határozata az esetek jelentős részében pénzbírság kiszabásában nyilvánul meg. Határozatuk ellen nincs fellebbezés.

A fogyasztói érdekvédelem társadalmi szervezeteinek pozícióját erősíti az a tény, hogy ha a fogyasztói ombudsman úgy dönt, hogy nem viszi az adott ügyet a Piaci Bíróság elé, akkor ezek a szervezetek megtehetik helyette, más kérdés, hogy milyen eredménnyel.

A fogyasztói ombudsman bünvádi eljárásra tartozó ügyekkel annyiban foglalkozik, amennyiben például a marketing törvény vonatkozásában a 17. cikkely kimondja, hogy csak a fogyasztói ombudsman beleegyezésével indíthat az államügyész eljárást.

A fogyasztói ombudsman és hivatala évente 4500-5500 ügygel foglalkozik, és csak kb. 25 ügyet terjesztenek egy évben a Piaci Bíróság elé.

III. A fogyasztói ombudsman létesítésének magyarországi lebetőségéről

Amint az I. részben a tanulmány kifejti, az ombudsman intézménye szinte világszerte elterjedt és alkalmazott intézménnyé vált, így népszerűen alkalmazott forma az USA-ban, a nyugat-európai államokban, a skandináv államokban stb. Túlterjed a tanulmány terjedelmén az egyes országok ombudsmanjainak jellegbeli részletezése, mindenesetre megemlítendő azonban, hogy a tanulmány nyomdai munkálatai alatt jelent meg Horváth Attila: Az ombudsman intézménye c. tanulmánya, mely részletesen foglalkozik az angol, osztrák, spanyol, francia stb. intézménnyel kapcsolatos fő kérdésekkel. (Horváth Attila: Az ombudsman intézménye. Magyar Közigazgatás, 1991. április. 4. szám.)

A volt szocialista országok általában tételesen az ombudsman intézményének szabályozását mellőzték. Ez alól kivételt csak a lengyel szabályozás jelentett, amelynek jogrendje évek óta szabályozza az intézményt. Az elzárkózás elvi oka főleg abban keresendő, hogy a szocialista jog, illetve jogászok felfogása szerint az ügyészségek, a legfelsőbb csúcson pedig a legfőbb ügyész megfelelően ellátja mindazokat a feladatokat, amelyeket a nem szocialista országokban az ombudsman betöltött. Lényegében ez volt a hivatalos álláspont Magyarországon is, bár az irodalomban nem kevés tanulmány, cikk stb. foglalkozott a témával. Így néhányat említve ezek közül: dr. Túri István: Az ombudsman intézménye és az ügyési általános törvényességi felügyelet. Állam és Igazgatás, 1983/6.; Gentner Péter: Néhány szó az ombudsman tevékenységéről. Népi Ellenőrzés, 1987/10.; dr. Rácz Attila: Az ombudsman intézménye. Jogtudományi Közlöny, 1968. november-december.; Pikler Kornél: A parlamenti ellenőrzés formáiról. Jogtudományi Közlöny, 1968. január stb. Több cikk pedig kitekintő jelleggel mutat be külföldi jogi megoldásokat, mint pl.: Udvaros Miklós: Udo Kempf - Herbert Uppendahl: Ein deutscher Ombudsman (Egy német ombudsman). Jogtudományi Közlöny, 1988. november.; ifj. Trócsányi László: A norvég közigazgatási ombudsman működésének egyes kérdései. Jogtudományi Közlöny. 1987. IX.; dr. Hlavathy Attila: Az osztrák "Népszóvivőség" – mint kollektív ombudsman. Ügyészségi Értesítő, 1984/2. stb.

A Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról szóló 1990. évi XVI. törvény e tekintetben is gyökeres változást hozott. Az V. Fejezet "Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa" címmel a következőket tartalmazza:

"32/B.§ (1) Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának feladata, hogy az alkotmányos jogokat érintő eljárásokkal kapcsolatban tudomására jutott visszasságokat vizsgálja vagy vizsgálgtassa, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményezzen.

(2) Az országgyűlési biztos eljárását törvényben meghatározott esetekben bárki kezdeményezheti.

(3) Az országgyűlési biztost a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja. Az Országgyűlés egyes alkotmányos jogok védelmére külön biztost is választhat.

(4) Az országgyűlési biztos tevékenységének tapasztalatairól évente beszámol az Országgyűlésnek.

(5) Az országgyűlési biztosokra vonatkozó részletes szabályokat alkotmányerejű törvény állapítja meg."

Az ombudsmannak megfelelő intézmény tehát tételesen is megjelent jogunkban. Ennek részletezése, az általános kérdések elemzése, az állampolgári jogok országgyűlési biztosa jogi problémáinak felvázolása nem célja jelen tanulmánynak. Mindenesetre azonban annyi leszögezhető, hogy szakosított ombudsmanok, és így elsősorban a mi témánk szempontjából jelentőséggel bíró fogyasztóvédelmi ombudsman létrehozására mindeztideig nem került sor. A továbbiakban a tanulmány ennek indokoltásával illetve jelentőségeivel kíván foglalkozni.

Egy más körülmények között kialakított intézmény hazai viszonyok közé történő adaptálásának alapos megfontolást igénylő kérdéskörében multhatalan jelentőségű annak tisztázása, hogy a már működő intézmény milyen társadalmi-gazdasági környezetben funkcionál, és a fogadó közeg milyen szignifikáns jellemzőkkel rendelkezik.

Tényként kezelhető, hogy a nyugat-európai és amerikai körülmények között a fogyasztói érdekvédelem jelentősége abban van, hogy a történelmileg hatékonyan kiépült és működő piaci versenyviszonyok közepette a túlhajtott marketing tevékenység, a csalárd információk, a fogyasztó manipulálása ellenében kell kollektív fogyasztói érdekösszpontosítást megvalósítani, ezzel a fogyasztónak a valóban szabad döntési lehetőséget biztosítani.

Ezzel szemben Magyarországon a kevésbé fejlett piaci viszonyok, a hiányhelyzetek és monopolpozíciók jellemezte környezetben azért kell érdekvédelmi kollektív ellensúlyképzési szerepkört felvállalniuk az erre hivatott szervezeteknek, mert a heterogén fogyasztói motivációk miatt nehezebben koncentrálható érdekvédelem alanya a már kialakult és bejáratott alkupoziciókat birtokló gazdálkodói nagyszervezetek ellenében a fogyasztó egyáltalában döntési lehetőségéért kénytelen "harcba szállni" és csak a második, bár nem elhanyagolható lépcsőfok a bőség zavarában való szabad és megalapozott fogyasztói döntési pozíció kialakítása.

Ennek az összefüggésnek a svéd modellt a magyar viszonyokkal összevetve több következménye is van:

Egyrészt a svéd fogyasztói ombudsman is vállal konfliktusszituációkat jogosítványai gyakorlása során, ám ezen szituációk kiélezettsége a magyar viszonyok között sokkal nagyobb.

A svéd fogyasztói ombudsman nagy függetlenséggel, jelentős erkölcsi presztízzsel tevékenykedik. Az intézmény honosításával tehát erre rendkívül nagy hangsúlyt kell fektetni azért, hogy nálunk is létjogosultsága legyen az ombudsmani tevékenységnek.

A svéd viszonyok között is szükségesnek látták a fogyasztói érdekvédelem kiemelt állami feladatként való definiálását, egymást erősítő állami szervezetekben való megoldását – gondoljunk az ombudsman intézményének az

országos fogyasztáspolitikai hivatallal való egyesítésére — természetesen munkamegosztásban, az ebben a kérdésben érdekelt társadalmi szervezetekkel.

Az állami és társadalmi szervezetek fogyasztóvédelmi munkamegosztása gyakorlatilag minden, ezzel a problémakörrel foglalkozó országban fellelhető, tehát Magyarországon is járható útnak tűnik eredményes együttműködésen alapuló koegzisztenciájuk.

Az ombudsman tevékenységében a korrektív kontroll megvalósítása mellett (Piaci Bíróság elé terjesztés, saját hatáskörben forgalmazást megtiltó határozat stb.) a nagyobb jelentőséggel a preventív kontroll bír, vagyis az adott esetben sokfordulós egyeztető tárgyalások gyakorlata. Ehhez megfelelő információs bázisra, szakértő apparátusra van szükség, amely szükség esetén például az általános szerződési feltételek területein blankettamintákat, szerződési standardokat tudna kidolgozni és az egyeztető tárgyalásokon elfogadtatni. Ehhez hozzátéve a közvéleménykutatási eredmények feldolgozásában, a sajtónyilvánosság felhasználásában rejlő lehetőséget, komoly és megbecsült partnere lehet az ombudsman a még mindig hatósági szemléletet tükröző nagy cégeknek (mint pl. a posta, vasút) és a közüzemi, egészségügyi szolgáltatások, a lakásgazdálkodás területén is eredményesen tevékenykedhetne.

A mai helyzetben a fogyasztói érdekvédelem állami oldalát döntő mértékben a 61/1988.(VII.22.) MT rendelettel a szolgáltatásokra és a piacfelügyeleti ellenőrzésekre is kiterjesztett hatáskörrel rendelkező kereskedelmi és piacfelügyelőségek testesítik meg.

A társadalmi szervezeti szférában a fogyasztók tanácsai tevékenykednek a fogyasztói érdekvédelem területén. A Fogyasztók Országos Tanácsáról szóló 1006/1982.(II.26.) Mt sz. határozat rögzítette a FOT feladatait, melyet az egyesülési törvénynek megfelelően 1989. október 3-án elfogadott Alapszabály is részletez az alábbiak szerint:

— együttműködik az állami és társadalmi szervezetekkel (pl. a minőséget vizsgáló intézetekkel);

— figyelemmel kíséri és értékeli a fogyasztók jogainak érvényesülését a gazdálkodó szervezeteknél;

— a fogyasztók jogainak érvényesítése érdekében javaslatokat tesz és ajánlásokat, állásfoglalásokat alkot;

— a fogyasztók széles körét érintő jogszabály-tervezeteket a szakértői bizottságok útján véleményezi;

— fogyasztói érdeksérelem esetén annak orvoslása illetve megszüntetése érdekében eljár, amennyiben indokolt, pert kezdeményez vagy abban fellép. (Tehát mulasztás esetén intézkedést, felelősségrevonást is kezdeményezhet — K.B.)

— propaganda tevékenysége keretében tájékoztatja a fogyasztókat az őket megillető jogokról;

— népszerűsíti a korszerű táplálkozást, valamint az ésszerű fogyasztói szokásokat;

— figyelemmel kíséri az általános szerződési feltételek jogszerűségét és a fogyasztók érdekeit sértő kikötések esetén intézkedéseket hoz;

– gyakorolja más jogszabályokban meghatározott jogait.”

Az Alapszabály itt idézett része a minisztertanácsi határozathoz képest nem szól kifejezetten a Ptk. 209.§ (1) bekezdésén alapuló bíróság előtti megtámadási jogról, az 1984. évi IV. törvény (TGT) 21.§ (1) bekezdésében szabályozott, a fogyasztók széles körét érintő és jelentős nagyságú hátrány okozása esetén közérdekű kereset intézménye is csak implicit módon szerepel a felsorolásban. Ezzel kapcsolatban nem esik szó a FOT-nak arról a jogáról sem, hogy a jogsértő költségére ezen kereset következtében hozott ítéletet országos napilapban közzétegye.

Explicit módon nincs jelzés az Alapszabályban a TGT 25.§ (1) és (2) bekezdésében szabályozott FOT előtti egyeztető eljárásról és a fogyasztóknak TGT rendelkezéseinek megszegésével jelentős kárt okozó cég elleni gazdasági bírság kiszabására irányuló, a FOT-ot megillető indítványozási jogról.

Ezen jogosítványok is gyakorolhatók a FOT által, de érdekes módon éppen ezek azok a területek, ahol nagyobb piaci és jogi szakértelemre és államjogilag is alátámasztott erőpozícióra van szükség, tehát ahol a tisztán társadalmi alapú szerződés az eddigi tapasztalatokat figyelembe véve csak bátortalan lépéseket tett.

Ugyancsak szükség lenne olyan, a közigazgatástól független személyre és annak szakértői stábjára, esetleg hivatalára, aki nem csak véleményezi a jogszabályok tervezetét, hanem maga is kezdeményez fogyasztói érdekvédelmi indítatású jogszabályi módosításokat, apparátusával kidolgozza a már említett szerződési standardokat.

Komolyan mérlegelendő országos és területi-városi fogyasztói panaszirodák, kirendeltségek felállítása, ahol a fogyasztót tájékoztatnák, hová forduljon jogorvoslatért, esetleg a hivatal maga hozna határozatot, illetve az iroda átvinné az ügy kivizsgálását, minőségellenőrző intézettel történő kivizsgáltatását, vagy az ügy más fórumok előtti képviselőjét, esetleg adott helyzetben tájékoztatná az ügyfelet ügyének ismeretében, lehetőségeinek korlátairól. Ezek a panaszirodák a fogyasztói ombudsman irányítása alatt működő, illetve háttérszervezetei lehetnének, no és ezek működtetéséhez és egyéb feladatai ellátásához az ombudsman megfelelő költségvetéssel rendelkezhetne.

Az viszont nem feltétlenül szükséges, hogy a svéd modellt szem előtt tartva, a fogyasztói ombudsman fellépésének színteréül különleges bíróságot hozzunk létre. A FOT jogosítványainál említett kritikus perlési jogokat, keresetindítási illetve perbeni fellépési jogot gyakorolná az ombudsman saját független döntése alapján az általa jelentősnek vagy a fogyasztók széles körét érintőnek ítélt ügyekben. Megteremtődhetne az együttműködés feltételrendszere a vádhatósággal a büntetőjogi relevanciájú ügyekben.

Olyan állami hivatal sem nélkülözhető, amely a fogyasztói érdekvédelem iskolai oktatásának megszervezését céljául tűzi ki, és esetleg alapítványi formában részt vállal a fogyasztóvédelmi tanácsadó szakemberek képzésében.

Nem kétségsbe vonva tehát azt a társadalmi szükségletet, hogy önszerveződéssel, az egyesülési jog alapján álló társadalmi szervezetek

párhuzamos és koordinált, együttműködésen alapuló tevékenységet folytassanak az állam szervezetével a fogyasztói érdekek védelmében, célszerűnek látszik az alkotmánymódosításban szereplő állampolgári jogok országgyűlési biztos intézményét a fogyasztói érdekvédelemben bevezetni akként, hogy az országgyűlés által választott és annak jelentésre kötelezett biztosok egyike erre a témára szakosodna szakértői apparátusával együtt, és akinek jogosítványai lennének az országgyűlés kereskedelmi bizottságában és a kormány megfelelő szakbizottságában is.

Így konstruálható meg az államjogilag erős pozíció, a közigazgatástól, hatóságosdit játszó monopolcégektől független állami érdekvédő funkció, amely vállalja a dolgozat korábbi részében említett kiélezett érdekköztetések és amely intézmény korszerű szemléletű megoldás és nem szolgál másolása a más országokbeli hasonló szervezeteknek.

BÉLA KEMENES

INSTITUT DES OMBUDSMANNES ZUM SCHUTZ DES

VERBRAUCHERINTERESSES

(Zusammenfassung)

Im ersten Teil beschäftigt sich der Verfasser mit der Entwicklungsgeschichte des Ombudsmannes im klassischen, Verwaltungssinne, bzw. mit den wichtigsten ausländischen Lösungsmöglichkeiten. Das schwedische Modell des Ombudsmannes zum Verbraucherschutz wird eingehend behandelt. Er gibt ferner über die Entwicklungsmöglichkeiten des Verbraucherombudsmannes eine eingehende Übersicht. Der Verfasser stellt fest: Will man ein Institut, das unter anderen Bedingungen ausgebildet wurde, für die einheimische Verhältnisse adaptieren, ist bei dem Fragenkreis, der einer gründlichen Erwägung bedarf, unverzüglich klarzustellen, unter welchen sozialgesellschaftlichen Bedingungen das bereits fungierende Institut funktioniert und welche signifikanten Merkmale das Aufnahmeorgan hat. Die Meinung des Verfassers: Unentbehrlich wäre eine verwaltungsunabhängige Person mit einem Expertenstab und eventuell mit einem eigenen Büro, da diese Person die Rechtsentwürfe nicht nur begutachtet sondern selbst Rechtsnormmodifizierungen anregt, die durch den Verbraucherschutz veranlaßt worden sind, und sie arbeitet die erwähnten Vertragsstandards mit ihrem Apparat aus. Das schwedische Modell berücksichtigend hält der Verfasser für nicht unbedingt begründet, ein besonderes Gericht als Schauplatz des Betätigungsfeldes des Verbraucherombudsmannes zu errichten.